

DIN ISTORIA VIETII CONCERTISTICE A CONSERVATORULUI DE STAT „GAVRIIL MUSICESCU” DIN CHIȘINĂU ANII '60 -'70 AI SEC. XX

*DEVELOPMENT OF PIANISTIC PERFORMANCES
IN THE '60 -70's IN MOLDOVA*

Ludmila REABOȘAPCA,
doctor, conferențiar universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Chișinău

This article focuses on the important artistic events that took place in the cultural society of 1960s and 1970s of the last century.

The stories are related to the foundation and consolidation of the Moldovan school of piano art, which had its origins from Chisinau Conservatory.

The description of the trends accompanying the development of Performing Art was possible by bringing into light the great stars of the Moldavian classical music such as: E. Revzo, T. Voițehovski, O. Studnițki, A. Tușmalov, M. Unterberg, T. Tușmalova, A. Socovnin, V. Levinzon, L. Vaverco, A. Palei.

Anii 60-70 ai sec. al XX-lea au reanimat viața concertistică a profesorilor Conservatorului de Stat „G. Musicescu”. Despre aceasta mărturisesc afișele, care s-au păstrat până în prezent în arhiva mea personală, afișe de la concertele solistice și camerale, reflectând nume celebre din cultura națională. În afară de aceasta, semnificativ rămâne a fi faptul că afișele evidențiază numele pedagogilor care activau în Conservator în această perioadă și programele de concert interpretate.

Remarcabil rămâne concertul din 10 noiembrie 1961 la care au participat Oleg Studnițki – violoncel și Evghenia Revzo – pian.

Evghenia Revzo s-a născut la 6 iulie 1915 la Paris. În anul 1917 ea se întoarce la Chișinău, își face studiile la Conservatorul „Unirea”, unde s-a manifestat ca o pianistă talentată.

În ziarul *Бессарабское слово* din 24 martie 1930 a fost publicat un articol, în care se menționa: „la 22 martie a avut loc un concert cu Evghenia

Revzo – pian, eleva profesorului D. Goldștein și a lui Serafim Andropov – violoncel, elevul profesorului G. Iațentkovski. Tinerii artiști, care abia au ieșit din vârsta copiilor-minune, dau mari speranțe, manifestând individualitatea sa în așa măsură, că Conservatorul poate să-i promoveze în calitate de concertanți”.

Ulterior, E. Revzo și-a continuat studiile la Conservatorul de Stat „G. Verdi” din Milano. După absolvirea lui, își continuă activitatea pedagogică și de creație la Conservatorul „Unirea”. După fondarea Conservatorului de Stat din Chișinău, în 1940, E. Revzo devine asistenta șefului de catedră Pian special – Iulii Guz. Pe parcursul acestor ani, E. Revzo desfășoară o prodigioasă activitate concertistică.

Activitatea concertistică a profesoarei E. Revzo a fost continuată de elevii D-ei, pe care i-a învățat încă la Școala de muzică specială „E. Coca” și pe care a continuat să-i perfecționeze și la Conservatorul „G. Mu-

sicescu”. Printre elevii care studiau în clasa profesoarei Rezvo erau Tatiana și Elena Tușmalov, Alexandr Palei, Iurii Pocitari, Gaiană Teseoglu, Natalia Sviridenco, Avraam Litvac.

Oleg Studnițki, violoncelist și profesor (24.VI.1934), și-a făcut studiile la Institutul muzical-pedagogic de Stat „Gnesin” din Moscova. Din anul 1961 e profesor de violoncel la Conservatorul de Stat „G.Musicescu” și la Școala medie de muzică „E.Coca”. În anii 1970-1973 și 1977-1985 este șeful catedrei Instrumente cu coarde, în 1973-1977, șeful catedrei Ansamblu cameral, din 1977 – conferențiar universitar. Discipolii profesorului O.Studnițki – Boris Gross, Marin Smeșnoi, Maria Vâșcu.

Pe parcursul anilor ‘60-’70, Oleg Studnițkii a colaborat cu așa interpreți ca Anatolii Tușmalov, Maria Silkina, Reveca Grozun, Evghenia Revzo, Olga Silkina, Alexandr Sovcovicin, fiind tânăr muzician, absolvent al celei mai prestigioase instituții de învățământ muzical din URSS.

În programul de concert din 10 noiembrie 1961 au fost incluse sonate pentru violoncel de I.S.Bach nr.3, solo; J.B.Breval, Sonata sol major; L.Beethoven – Sonata nr.3 și E.Grieg – Sonata. Conform programei concertului, este evident faptul că interpreții au preferat sonatele clasice și romantice.

Alt afiș este datat cu 21 aprilie 1966 și anunță un alt concert de cameră cu așa personalități marcante ale artei interpretative ca Anatolii Tușmalov și Evghenia Revzo.

Anatolii Tușmalov violonist și profesor e născut la 26.III.1915 la Dnepropetrovsk, Ucraina. Studiile le-a făcut la Conservatorul din Moscova (1935-1941) cu I.M.Iampolski(1935-1936) și Dmitrii Țăganov (1937-

1941). A activat ca profesor de vioară la Institutul de Arte „G.Musicescu” (1961-1970) și la Școala medie de muzică „E.Coca” (1970-1978). Pe parcurs, a avut ca discipoli pe E.Strelcova (Vlaico), A.Miroșnik, D.Șafir, E.Șraibman, E.Zubrițki, E.Kotorov, a cântat în ansamblu cu S.Spivakovskaia, O.Studnițki, V.Levinzon. În programul de concert erau incluse sonate de W.A.Mozart.

Afișul datat cu 18 aprilie 1963 mărturisește faptul că concertul s-a desfășurat în incinta Conservatorului de Stat „G.Musicescu”. În concertul au fost interpretate: Sonatina re major de F.Schubert, Sonata re minor de S.Vasilenko, Sonata fa major de E.Grieg. Din program se vede că interpreții preferau atât muzica compozitorilor romantici, cât și cea a compozitorilor contemporani.

Un alt afiș, datat cu 19 mai 1966, care ne face cunoștință cu programa de concert incluzând sonatele camerale de compozitori clasici: Mozart, Sonata si bemol major, L.Beethoven Sonata do minor, E.Grieg, Sonata sol minor, îl are ca partener pe Mihail Unterberg – vioară.

Mihail Unterberg s-a născut la Odesa la 1 mai 1925. Și-a făcut studiile la școala medie de muzică „P.Stolearski” și la Conservatorul din Odesa cu Piotr Stolearski (1941), transferându-se apoi la Conservatorul din or. Sverdlovsk. În anii 1955-1971 este profesor de vioară, conferențiar la Conservatorul de Stat „G.Musicescu” din Chișinău în anul 1967, laureat al Concursului unional al interpreților din Moscova (1945). Îi avea ca discipoli pe S.Lunchevici, Ia.Voldman, V.Duda, S.Șirman, A.Treigher, S.Propiscean. A evoluat în scenă cu renumiți interpreți-pianiști – O.Silkina, G.Strahilevici,

E.Revzo, cu instrumentalistii S. Kavun, V.Povzun.

Viața concertistică studențească se desfășura activ, îndeosebi, în colaborare cu orchestra simfonică a Filarmonicii Naționale condusă de Timofei Gurtovoi.

Afișul unuia din concertele desfășurate la 4 decembrie 1969 oglindește evenimentele și rezultatele obținute de studenți. Din program se vede că în concert a fost executată Simfonia nr. 9 de L.Beethoven și Concertul pentru pian și orchestră de C.Saint-Saens, la pian având-o pe eleva școlii muzicale speciale „E.Coca” din Chișinău Tatiana Tușmalova, fapt care a și caracterizat-o pentru viitor să devină o vestită pianistă, laureată a Concursului „M.Ciurlionis” din Vilnius, Lituania. Tatiana Tușmalova studiază cu Evghenia Revzo la școala specială de muzică „E.Coca” din Chișinău (1966-1972) și la Institutul de Arte „G.Musicescu” (1972-1974), se perfecționează la Institutul muzical-pedagogic „Gnesin” din Moscova sub îndrumarea profesorului Teodor D. Gutman (pian). După finisarea studiilor la Moscova revine în Chișinău unde activează ca profesoară de pian la Conservatorul de Stat „G. Musicescu”.

A mai evoluat în duete de pian cu sora Elena Tușmalova (1980-1995), face înregistrări la Radio unde interpretează creații de Z.Tcaci, M.Stârcea, E.Mamot ș.a.

La Radioul Național au fost făcute mai mult de douăzeci de înregistrări ale acestui duet împreună cu alți interpreți: O.Dain, E.Pastuh, G.Neaga, B.Dubosarschi, A.Mirocnic, A.Amvrosov, și alții. Aceste înregistrări mai păstrează și azi amintirea despre acei muzicienii care au plecat din țară ori nu mai sunt în viață.

O altă direcție a activității interpretative a corpului profesoral o constituie înregistrările de la Fonoteca AMTAP și Radioul Național, unde s-au păstrat multe discuri cu creații, interpretate de către profesorii academiei.

Un exemplu elocvent în această direcție îl găsim, răsfoind, fonoteca, pe vestitul profesor universitar, șef catedră Pian special Alexandr Socovnin, care a dedicat copiilor interpretările sale la pian, rămase în înregistrările sale. Interpretul înregistrează Suita pentru copii de L.Gurov, Două melodii populare moldovenești în prelucrare de O.Tarasenco, piese pentru copii „Poveste”, „Poem”, „Jocul haiducilor”, „Lângă pârau”, „Pădurețul”, „Cântec de leagăn”, Două dansuri lirice de S.Lobel, piese interpretate la un înalt nivel artistic.

Copiii, ascultând muzica, înțeleg foarte bine atât calitatea interpretării lucrărilor, cât și nivelul înalt de interpretare. Semnificativ este faptul că anume pentru copii au rămas cele mai interesante înregistrări, creații de compozitori naționali clasici cum ar fi: L.Gurov, S.Lobel, A Stârcea, S.Șapiro. O. Tarasenco.

Prezintă interes și înregistrările făcute de către Tatiana Voițehovski - pian în ansamblu cu Oskar Dain – vioară și Pavel Bacinin – violoncel. Aici ei interpretează Sonata pentru vioară și pian de Gh.Neaga și Sonata pentru violoncel și pian de V. Ko-seiko.

Pianistul și profesorul universitar Victor Levinzon a înregistrat la Radioul național creații pentru pian mai complicate de E.Lazarev. – „Scherzo”, V.Sârohvatov „Sonatina” și un șir de sonate camerale cu Evghenii Verbețchi – clarinet, Artist al poporului, profesor universitar la

Academia de Muzică, azi decedat. Creațiile compozitorilor B.Martinu, L.Bernstein, A.Templton, M.Istvan, F.Poulenc, C.Saint-Saens, I.S.Bach, G.Fried vor rămâne în Fondul de aur al Radioului pentru multe și multe generații de muzicieni.

Un alt reprezentant al culturii naționale rămâne a fi Ludmila Vaverco, pianistă, care a înregistrat multe lucrări necunoscute, rar interpretate de pianiști, creații din capodoperele muzicii universale, compozitorii sec. XX: V.Gavrilin, S.Lobel, S.Lungul, M.Fishman și creațiile camerale de Z.Tcaci, „Muzica pentru violă, pian și orchestră de cameră” cu M.Muler – violă și Orchestră de cameră a Radio Televiziunii Naționale.

Numeroase creații muzicale vor avea o viață lungă în legătură cu faptul că au fost înregistrate în fonoteca Radioului național și sunt interpretate la pian de Alexandr Palei.

Alexandr Palei și-a făcut studiile la Chișinău la liceul „E.Coca”, actualmente „C.Porumbescu” în clasa profesoarei E.Revzo. În 1974-1979 își face studiile la Conservatorul „P.Ceaikovski” din Moscova cu Bella Davidovici (pian.) Se perfecționează la V.Gornostaeva (pian). În anul 1981-1988 este lector la catedra Pian, solist la Filarmonica națională, Artist Emerit din Republica Moldova, este laureat la concursurile „I.S.Bach” și „P.Vladigherov”. În prezent locuiește la New-York, este profesor la școala „Guliard” și are o bogată practică concertistică. Nu demult a organizat un festival propriu la Paris cu genericul „Sașa Palei și prietenii săi” unde a interpretat și creațiile lui Vasile Zagorschi.

În dezvoltarea artei pianistice din Moldova se observă tendința de a crea lucrări pentru un interpret concertant. Amintim că, în anii ‘50-’60, minunata pianistă Ghita Strahilevici a interpretat toate lucrările pentru pian ale compozitorilor moldoveni. Ulterior această tendință apare și între pianistul A.Palei și compozitorul V.Zagorschi.

În contextul evenimentelor, menționez, în mod special, o lucrare inedită a lui V.Zagorschi – „*Sonata fantezie*”, care a fost creată în 1987. Nu este o dedicație specială a autorului, dar se știe pentru cine a fost creată și pe cine a văzut compozitorul în calitate de prim interpret al ei. Înregistrarea Sonatei în interpretarea lui Alexandr Palei se află în fonoteca AMTAP și la Radioului Național.

În afară de creațiile compozitorilor din Moldova, în Fonoteca radioului mai sunt numeroase înregistrări interpretate de virtuosul pianist Alexandr Palei, creații de virtuozitate ale compozitorilor: A.Rubinștein, L.Beethoven, I.S.Bach, C.M.Veber, A.Balakirev, F.Chopin, W.A.Mozart, S.Rahmaninov, creații camerale orchestrale de V.Zagorschi, B.Dubosarschi, R.Schumann, cu cvartetul RTV.

Afișele, înregistrările făcute pe parcursul anilor rămân o amintire a acestor vestiți interpreți, arta lor interpretativă, măiestria artistică de care au dat dovadă și care au activat mulți ani pe tărâmul muzical în arealul artistic al Republicii Moldova. Și astăzi, Radioul național transmite aceste înregistrări în diferite emisiuni muzicale dedicate acestor fondatori ai artei interpretative naționale.

Referințe bibliografice

1. Interpreți din Moldova. Lexicon enciclopedic (1940-1960). Editura ARC. 1996.